

Instalat definitivament a Barcelona, el poeta arrodoní la redacció abans i després de presentar l'obra als Jocs Florals de 1877 i d'aparèixer aquesta en primera edició dins el volum d'aquell certamen, que sortí pel juny. Jaume Collell i Josep Balari i Jovany l'ajudaren en la revisió durant aquella època. La del curs següent és assenyalada per la incorporació del *Cor d'illes gregues*, per noves consultes a persones enteses, com Milà i Aguiló, i per l'acurada correcció de les proves de l'edició definitiva, al començament de la tardor del 1878.

Intervenien el PRESIDENT, el Sr. J. PERENYA (destaca l'esforç intel·lectual de Verdaguer, malgrat que molts hagin afirmat que la seva obra és fruit exclusivament del sentiment), Mn. JOAN BONET (subratlla també l'esforç intel·lectual de Verdaguer per a l'ordenació del seu treball) i el COMUNICANT (confirma l'afirmació del Sr. Perenya: les correccions tan abundants als esborranys i la documentació que consultava ho testimoniaven). — A. M. BADIA I MARGARIT, Secretari.

22 novembre 1952: Història. — Presideix el Sr. R. ARAMON I SERRA.

El Sr. FERRAN SOLDEVILA fa l'elogi de Josep Calmette, Professor de la Universitat de Tolosa, Membre corresponent de l'Institut, mort el dia 16 d'agost de 1952.

El PRESIDENT informa sobre el V Congrés d'Història de la Corona d'Aragó tingut a Saragossa del 4 a l'11 d'octubre passat.

El Sr. FERRAN SOLDEVILA comença la seva comunicació *Entorn dels almogàvers*¹ alludint al fet que els almogàvers, tan esmentats temps enrera, hagin estat tan poc estudiats. Referint-se primer al mot *almogàver*, d'origen àrab, que significa «el devastador», manifesta el seu dubte sobre si cal pronunciar-lo com s'acostuma o bé com un mot agut. En tot cas la *r* final no hauria d'ésser pronunciada, car hom l'ometia sovint en el plural. Diu que els almogàvers provenien en general de gents que habitaven terres veïnes a la frontera sarraïna. Són esmentats a les *Partidas*, i en alguns textos catalans no apareixen tampoc abans d'aquest segle, i les cròniques els citen comptades vegades quan exposen les conquestes de Mallorca i de València. Llur expandiment i llur fama comencen amb les conquestes de Pere *el Gran*, i creixen sobretot amb l'expedició a Orient. Defineix llur caràcter de tropes auxiliars, en general de peu i reclutades per a un servei permanent. Parla de l'alimentació, del perfil moral i dels graus de comandament, entre els quals assenyalava els almugatens i els adalils. Després de Caltabellota acompanyaren el rei Robert a Florència per defensar-hi el partit güelf, segons diuen els cronistes Villani i Campagni. Per acabar, exposa les darreres mencions dels almogàvers en els textos medievals i després llur reaparició com a tema literari i històric.

Intervenien el PRESIDENT i els Srs. DAVID ROMANO (aclareix que el mot àrab és pla), M. COLL I ALENTORN, J. VERGÉS, el SECRETARI, J. RUBIÓ I BALAGUER (potser eren sarraïns, car en un document d'Alfons *el Magnànim* hom diu que «alguns són cristians») i el COMUNICANT (el document mencionat pel Sr. Rubió fóra una de les darreres citacions històriques). — R. GUBERN I DOMÈNECH, Secretari.

29 novembre 1952: Art i Arqueologia. — Presideix el Sr. R. ARAMON I SERRA.

El Sr. AGUSTÍ DURAN I SANPERE s'ocupa de *Bernat Martorell*. Comença indicant que parlar del pintor i miniaturista Martorell és avui cosa fàcil, però no era així fa una cinquantena d'anys. Del 1880 fins al 1937 historiadors i crítics han discutit moltes qüestions i problemes de la pintura gòtica catalana que han pogut ésser aclarits per etapes successives: Puiggarí parla per primera vegada d'un *Benet Martorell* (que és el nostre pintor); ell mateix, amb Balaguer i Merino, fa conèixer els noms de Ferrer Bassa, Claperós, Huguet i Vergós, i atribueix a Martorell el retaule dels sabaters de

1. Una versió ampliada d'aquesta comunicació ha estat publicada, sota el títol *Els almogàvers*, dins la "Col·lecció Popular Barçino", de la qual forma el volum 149 (Barcelona 1952).